

Å l a n d s l a n d s k a p s n ä m n d s

N:o 11/1945.

framställning till Ålands landsting med förslag
till landskapslag om kommunala rådgivningsbyråer
för mödra- och barnavård i landskapet Åland.

Den 31 mars 1944 utfärdades i riket en lag om kommunala rådgivningsbyråer för mödra- och barnavård, vilken påbjuder inrättandet av dylika byråer i samtliga stads-, köpings- och landskommuner. I regeringens proposition N:o 125 till 1943 års riksdag ingår nedanstående allmänna motivering, som klargör denna särslagstiftnings syftemål och innebörd:

"Till moderskapsskyddets mest primära och ur befolkningspolitisk synpunkt viktigaste uppgifter hör beredande av tillfredsställande levnads- och vårdförhållanden för den havande kvinnan, barnafödelskan och det späda barnet. Det är samhällets plikt att i möjligaste måtto sörja för bevarande av mödrarnas hälsa och krafter, fostrande av livsdugliga och sunda barn samt motverkande av här framträdande sjukdoms- och dödlighetsrisker. För att underlätta och främja en rationell vård av mödrarna samt uppfödning och skötsel av spädbarnen är enligt vad erfarenheten ådagalagt en väl organiserad rådgivningsverksamhet ovillkorligen av behovet påkallad. Sådana institutioner med uppgift att lämna upplysningar och råd i hygieniska frågor rörande mödrar och spädbarn hava visat sig vara mycket effektiva hjälpmedel på moderskaps- och barnskyddets verksamhetsfält.

Rådgivningsverksamhetens syftemål är närmast att lämna mödrarna bi

stånd under havandeskapet, förlossningen och barnsängstiden samt att skapa möjligast gynnsamma förutsättningar för dem att utstå denna prövande tid. Många sjukliga rubbningar, såsom njurlidande, trängt bäcken, anemi och blödningar samt tillstötande akuta infektionssjukdomar äventyra icke sällan kvinnans liv och fostrets utveckling i brist på sakkunnig vård. Till förebyggande av havandeskapets avbrytande genom för tidig förlossning är det oundgängligen nödvändigt att mödrarna genast från havandeskapets början underkastas tillsyn av rådgivningsorganen. Härigenom kan antalet för tidiga förlossningar nedbringas och risker för inflammation och därav påkallade sterila äktenskap motverkas; ett förhållande, som ur befolkningspolitisk synpunkt är av stor betydelse. Att även mödrar till utom äktenskapet födda barn äro i trängande behov av moderskapsrådgivning ligger i öppen dag.

En annan lika viktig sida av rådgivningsverksamheten hänför sig till den förebyggande späd- och småbarnsvårdens gebit. Härmed avses meddelande åt mödrarna av råd och anvisningar, som äro nödvändiga för barnens regelrätta uppfödande, skötsel, framtida hälsa och kroppsutveckling.

Förutsättningen för moderskapsrådgivningens och barnavårdens ändamålsenliga organisation är verksamhetens förläggande till ett hela landet omfattande nät av lokala rådgivningsbyråer för mödra- och barnavård. Å dessa byråer borde på bestämda tider mödrar och barn beredas tillfälle till rådfrågning och undersökning av läkare, biträdd av i mödra-

hjälp och barnavård kunniga kvinnor, nämligen en hälsosyster och en barnmorska, å vilka jämväl ankomme att vaka däröver, att meddelade anvisningar behörigen iakttagas i hemmen. Ett grundvillkor för genomförandet av detta reformprogram är jämväl en legislativ normering av hälsosysterinstitutionen och en revision av barnmorskelagstiftningen, i vilka ämnen propositioner denna dag överlämnats till Riksdagen."

Efter en redogörelse för det arbete på nu ifrågavarande verksamhetsområde, som under flere decennier utförts genom vissa i folkhälsoarbetet verksamma sammanslutningar, fortsätter propositionens motivering:

"Trots mångåriga och aktningvärda ansatser och initiativ har frågan om åstadkommande av en tillfredsställande rådgivningsorganisation endast med svårighet kunnat arbeta sig fram. Erfarenheten vidhandengiver att en gynnsam lösning av detta reformkrav ej kan vinnas utan lagstiftningsåtgärd. De kostnader, som föranledas av en rationellt ordnad rådgivningsverksamhet bör omhändertagas av samhället och bliva en för staten och kommunen gemensam ekonomisk angelägenhet i överensstämmelse med förhållandena på den allmänna läkarvårdens område och de grunder, som gälla med avseende å flere andra grenar av den sanitära vårdverksamheten, närmast hälsosyster- och barnmorskeväsendet. Rådgivningsarbetet bör i enlighet härmed i princip gestaltas såsom en kommunal institution; i lagstiftningen bör hänsyn även tagas till de rådgivningsorgan, som tillkommit och upprätthållas på initiativ

av sammanslutningar eller enskilda; dessa kunde under vissa förutsättningar få övertaga den kommunala rådgivningsbyråns uppgifter. För vinnande av enhetlighet i rådgivningsarbetet bör den offentliga tillsynen däröver utsträckas till samtliga i landet verkande rådgivningsorgan och den högsta övervakningen anförtros åt statens myndigheter.

Kommunerna böra tillförsäkras ekonomiskt stöd från statsverkets sida i fråga om bekostandet av den kommunala rådgivningsverksamheten. Denna anordning är nödvändig för att landets samtliga mödrar och spädbarn må komma i åtnjutande av de förmåner rådgivningen är avsedd att medföra. Särskilt å landsbygden, där antalet födda årligen uppgår till omkring 65.000 barn, så ock i landets östra och norra delar, där spädbarnsdödligheten likasom även nativiteten är störst, är behovet av nya rådgivningsbyråer en trängande nödvändighet."

Det lagstiftningsuppslag, varom nu är fråga, utgör en gren av den sociala omvårdnaden samt den profylaktiska hälso- och sjukvården och faller i hela sin vidd inom ramen för landskapets lagstiftningskompetens fränsett statsmyndigheternas allmänna uppsiktsbefogenhet. Det ligger givetvis synnerlig vikt uppå, att denna ur befolkningspolitisk och socialhygienisk synpunkt så betydelsefulla reform även vinner tillämpning på Åland samt att härvid det i riket nu godtagna systemet tagēs till förebild ej blott i fråga om själva organisationen utan även såvitt angår grunderna för dess finansiering.

Enligt rikets lag skall varje kommun i regeln hava sin kommunala rådgivningsbyrå, grannkommuner likväl obetaget att med medicinalsty-

relsens begivande inrätta gemensamma rådgivningsbyråer. På grund av landskapets säregna geografiska struktur och insulära förhållanden synes det ur lämplighetssynpunkt böra överlämnas åt landskapsnämnden att förplikta åländsk kommun att inrätta rådgivningsbyrå samt att, efter landskapsläkarens hörande, godkänna inrättande av byrå för tillgodoseende av grannkommuners gemensamma behov. Någon skyldighet direkte på grund av lag skulle sålunda icke åvälvas landskapets kommuner utan skulle förpliktelse göras beroende på landskapsförvaltningens prövning in casu, samt, då fråga är om interkommunal byrå, på resp. kommunala sammanslutnings av myndigheterna godkända initiativ.

Rådgivningsbyråns uppgifter hava i förslaget angivits endast i allmänna drag i anslutning till rikslagens formulering; detaljstadgandena skulle normeras genom reglemente, som godkännes av kommunens fullmäktige och fastställs av landskapsnämnden efter medicinalstyrelsens hörande. Bestämmelsen rörande reglementets innehåll finnes upptagen i lagförslaget.

Rådgivningsbyråerna skulle ställas under hälsovårdsnämndens omedelbara tillsyn. Där flera kommuner hava gemensam byrå skulle för densamma utses en särskild direktion. Överuppsikten skulle ankomma å landskapsnämnden under samverkan med landskapsläkaren såsom organ för rikets tillsynsmyndighet.

Den kommunala rådgivningsbyrån skulle enligt förebild av motsvarande inrättningar i riket erhålla en organisationsform av möjligast enkla typ. Ledningen skulle anförtros stads- eller kommunalläkaren

Enom till biträde skulle enligt förordnande av hälsovårdsnämnden vid byrån fungera en hälsosyster och en barnmorska, och skulle deras arbetsuppgifter utan särskild gottgörelse anses inbegripen i resp. yrkesutövaras tjänsteåligganden.

Enär det är av vikt att rådgivningsbyråernas hjälpverksamhet antas av alla samhällskretsar utan undantag i största möjliga omfattning, torde mottagningarna vid rådgivningsbyråerna böra vara avgiftsfria. För läkarundersökning, som verkställs å byrån, samt för råd, anvisningar och biträde, som där lämnas av personalen, finge sålunda byråernas klienter icke påföras några utgifter. Lagförslaget förutsätter icke någon obligatorisk skyldighet för byrån att tillhandahålla specialvård, såsom exempelvis ljusbehandling. Ehuru dylik vårdverksamhet icke i regeln komme att höra till byråns arbetsuppgifter, vore det likväl till fördel särskilt för spädbarnsvården att kommunerna såvitt möjligt skulle anordna jämväl dylik specialvård i sina rådgivningsbyråer samt anskaffa för ändamålet nödig utrustning. För att göra kommunerna mera benägna härtill och för att specialvård icke skulle i nöden påfordras synes desamma böra tillerkännas rätt att för specialvården uppbära skälig taxeavgift.

I landskapets intresse ligger, att mottagningarna för mödrar och barn icke blott anordnas i de fasta byråerna utan även i mån av behov i form av ambulerande mottagningar i bygderna.

Kommunerna bleve skyldiga att tillhandahålla mottagningslokaler jämte därtill hörande inredning och utrustning. Kontrollen häröver

skulle utövas av hälsovårdsnämnden.

För sitt maktpåliggande arbete vid rådgivningsbyrån skulle läkare tillerkännas skäligt arvode, utgående efter antalet mottagningar och undersökta fall, samt därutöver ersättning för resekostnader.

I analogi med vad rikets lag i detta avseende innehåller skulle landskapet stöda kommunerna vid fullgörandet av detta organiserade folkhälsoarbete. Landskapsbidraget skulle enligt förslaget utgå enligt samma grunder, som de i riket gällande, nämligen så, att utgifterna för rådgivningsbyråernas läkararvode och resekostnader samt två tredjedelar av de kostnader, som påkallas genom anskaffande och förnyande av byråns inredning och utrustning skulle gottgöras kommunerna av landskapsmedel.

Vissa detaljföreskrifter i förslaget äro tagna från den till rikets lag anslutna verkställighetsförrordningen.

Med hänvisning till förestående får landskapsnämnden vördsammast förelägga Landstinget till antagande nedanstående

L a n d s k a p s l a g

om kommunala rådgivningsbyråer för mödra- och barnavård i landskapet Åland.

I enlighet med Ålands landstings beslut stadgas:

1 §.

I landskapet Åland skall finnas nödigt antal kommunala rådgivningsbyråer för mödra- och barnavård i enlighet med vad i denna

landskapslag sägs.

Å landskapsnämnden ankommer att i mån av behov förplikta kommun att inrätta rådgivningsbyrå.

Grannkommuner må med begivande av landskapsnämnden, som i saken äger infordra landskapsläkarens yttrande, sammansluta sig för inrättande av gemensam rådgivningsbyrå för kommunerna eller vissa delar av desamma.

2 §.

Å kommunal rådgivningsbyrå för mödra- och barnavård ankommer att sprida upplysning och erbjuda hjälp samt att vid behov vägleda mödrar vid ett ändamålsenligt användande av moderskapsunderstöd och familjetillägg och att därigenom lindra den hälsofara, som havandeskapet, förlossningen och barnsängen medföra, främja blivande mödrars sundhet i kroppsligt och själsligt avseende och, såvitt möjligt underlätta framfödandet av friska och kraftiga barn samt handleda föräldrarna vid barnens vård och uppfostran så, att gynnsamma möjligheter skapas för att barnen skola bibehållas vid hälsa och utvecklas väl.

3 §.

Finnes å någon ort inom landskapet av föreningen Folkhälsan på Åland eller annan sammanslutning eller enskild person inrättad och upprätthållen rådgivningsbyrå, som uppfyller de å kommunal byrå ställda legala fordringarna och på samma sätt som den kommunala byrån står till allmänhetens förfogande, må landskapsnämnden efter

medicinalstyrelsens hörande på ansökan av den eller de kommuner, som omfattas av byråns verksamhetsområde, och på villkor, som anses nödiga, förordna att dylik byrå skall övertaga den kommunala rådgivningsbyråns uppgifter samt att byrån skall erhålla i denna landskaps lag stadgat landskapsbidrag för byråns fortsatta verksamhet.

Angående övervakningen och ledningen av ovan i 1 mom. nämnd rådgivningsbyrå är gällande vad i denna landskapslag om kommunala rådgivningsbyråer är stadgat. .

4 §.

Kommunal rådgivningsbyrå underlyder kommunens hälsovårdsnämnd.

Hava flere kommuner gemensam byrå, skall för densamma utses en direktion, i vilken varje kommun inväljer representanter på sätt i det i 6 § nämnda reglementet är bestämt. Å direktionen ankommer att handhava de förvaltningsuppgifter, som enligt denna landskapslag åligga hälsovårdsnämnd, samt att anställa läkare för den gemensamma byrån.

Rådgivningsbyrå skall vara förlagd inom vederbörande kommun eller, där grannkommuner förenat sig om gemensam byrå, inom området för någon av dessa. Med landskapsnämndens begivande må byrå förläggas utom kommunens område.

5 §.

Den allmänna tillsynen över rådgivningsbyråerna ankommer å land-

skapsnämnden under samverkan med landskapsläkaren.

6 §.

För kommunal rådgivningsbyrå skall uppgöras reglemente, som skall godkännas av kommunens fullmäktige och fastställas av landskapsnämnden efter medicinalstyrelsens hörande.

Angående godkännande av reglemente för grannkommuners gemensamma byrå gäller, vad om kommunalt samarbete är särskilt stadgat.

Reglementet skall upptaga föreskrifter angående

1) byråns inre organisation och de arbetsformer, som utövar vad härom är i denna landskapslag stadgat, i kommunen höra till byråns verksamhetsområde;

2) vid byrån anställd läkares, hälsosysters och barnmorskas arbetsuppgifter och arbetsfördelningen mellan hälsosystem och barnmorskan;

3) samarbetet mellan byrån och å orten verkamma kommunala organ samt anstalter och sammanslutningar inom mödra- och barnavårdens områden; ävensom

4) andra förhållanden, som i detta sammanhang erfordra reglering.

7 §.

Kommunal rådgivningsbyrå är ställd under ledning av stads- eller kommunalläkaren.

Att såsom läkares biträde tjänstgöra vid byrån förordnas kommunal hälsosyster och kommunal barnmorska. Förordnandet utfärdas av hälsovårdsnämnden.

Läkare, hälsosyster och barnmorska vid rådgivningsbyrå befrias

från sitt uppdrag av den myndighet, som förordnat dem till uppdraget

8 §.

Kommunen eller de i 1 § 3 mom. nämnda kommunerna samfällt skola för kommunal rådgivningsbyrå tillhandahålla lämplig mottagningslokal samt därtill hörande inredning och nödig utrustning enligt hälsovårdsnämndens anvisningar samt draga försorg om lyse, värme och renhållning i rådgivningsbyrån. Byrån skall av hälsovårdsnämnden avsynas och för sitt ändamål godkännas.

9 §.

Vid kommunal rådgivningsbyrå skall anordnas tillräckligt täta mottagningar för mödrar och barn. Även annorstädes å kommunens område skola i mån av behov hållas ambulerande mottagningar av läkare, hälsosyster och barnmorska i lämpliga, av kommunen anvisade lokaler.

Antalet mottagningar bestämmes av hälsovårdsnämnden.

10 §.

Rådgivningsbyråns mottagningar äro avgiftsfria.

För specialvård, som på åtgärd av rådgivningsbyrå meddelas och som icke är att hänföra till byråns lagstadgade uppgifter, är byrån berättigad att uppbära ersättning enligt en av hälsovårdsnämnden fastställd taxa.

11 §.

Läkare vid kommunal rådgivningsbyrå skall av kommunen eller, där flere kommuner hava gemensam byrå, av vederbörande kommuner gemensamt uppbära arvode, utgående efter antalet rådgivningsmottagningar i

moderskaps- och barnavårdsangelägenheter och antalet undersökta fall.
 Arvodets storlek bestämmes av landskapsnämnden efter medicinalstyrel-
 sens hörande. Därutöver åtnjuter läkaren ersättning för resekostnad
 enligt de grunder, som tillämpas i fråga om innehavare av landskaps-
 tjänst eller befattning tillkommande resekostnadsersättning.

12 §.

Kommunernas utgifter för de till rådgivningsbyråernas läkare utgå-
 ende arvoden och resekostnader ersättas kommunerna av landskapsmedel.

Av kostnader, som påkallas genom anskaffande av byråns i 8 § nämnda
 inredning och utrustning, ersättas kommunerna tre fjärdedelar av
 landskapet. Enligt samma grund utfaller landskapsbidrag för nödig
 ansedd förnyelse av inredningen och utrustningen.

Kommuner i svag ekonomisk ställning ävensom kommuner, för vilka
 rådgivningsbyråns upprättande och underhåll av geografiska eller andra
 särskilda orsaker ställer sig överhövan betungande, kan landskaps-
 nämnden efter att hava hört medicinalstyrelsen enligt prövning be-
 vilja extra understöd inom ramen för tillbudsstående anslag.

13 §.

Läkarens arvode och resekostnadsersättning utbetalas kvartalsvis
 ur kommunalkassan.

14 §.

Jämlikt 12 § 1 mom. utfallande ersättning av landskapsmedel för
 läkarens arvode och resekostnader skall utan dröjsmål sökas hos land-
 skapsnämnden för varje kalenderhalvår, och skall rekvisitionen åtr-

följas av sådan utredning, som nämnden bestämmer.

I 12 § 2 mom. nämnt landskapsbidrag skall likaledes ansökas hos landskapsnämnden och skall till ansökningen fogas;

- 1) fastställt reglemente för byrån;
- 2) av hälsovårdsnämnden utfärdat intyg över att byrån blivit vederbörligen avsynad och godkänd;
- 3) verifikat över erlagd kostnad för byråns inredning och utrustning eller dessas förnyande; samt
- 4) intyg däröver, att inredning och utrustning, för vilka landskapsbidrag sökes, äro kontinuerligt brandförsäkrade till fulla värdet.

Å landskapsnämnden ankommer att enligt lagstadgade grunder fatta beslut om storleken av det för byrån utfallande bidraget.

15 §.

Angående antagande av rådgivningsbyrås funktionärer samt dessas avgång skall hälsovårdsnämnden ofördröjligen göra anmälan hos landskapsläkaren.

16 §.

Landskapsnämnden äger i samverkan med landskapsläkaren öva tillsyn däröver, att vid organisationen och förvaltningen av rådgivningsbyråer lag och fastställda reglementen iakttagas.

Mariehamn den 14 februari 1945.

På landskapsnämndens vägnar:

Rikard Skadefv.

Sk. Thomsen